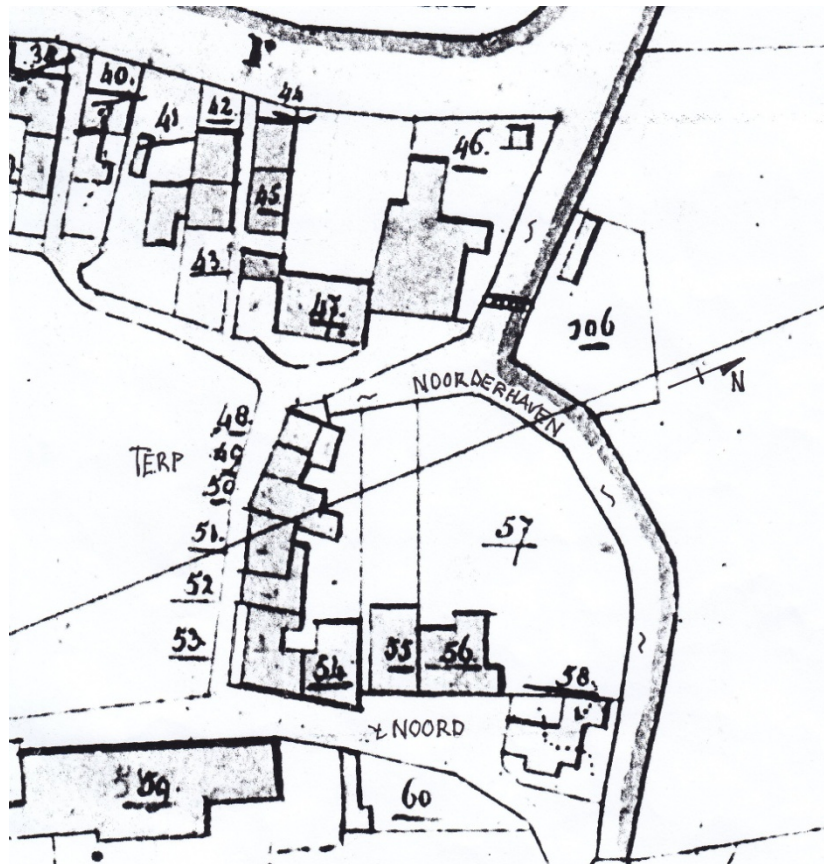

Wommels tussen de Terp en de Noorderhaven Over de percelen 48 tot en met 51 (1611-1832)

Jelle Miedema

Aansluitend op mijn vorige bijdrage over prekadastraal Wommels, gaat dit stuk over de percelen 48 tot en met 51 op de kadasterkaart van 1832 (zie kaartje). Ik begin met perceel nr. 50, omdat dat perceel het meeste houvast biedt voor een reconstructie terug in de tijd. Ten zuiden van dat perceel lag de Terp en ten oosten een diaconiehuys (nr. 51). Minder zekerheid is er over de westelijke en vooral de noordelijke naastlegers.

Lijkt de grond ten westen van nr. 50 pas na 1750 te zijn bebouwd, het echte probleem ligt bij de grond ten noorden van de huizen aan de Terp. In 1832 en later hebben de huizen met de nummers 54 en 55, gelegen in het Noord, een erf westwaarts tot aan de zuidelijke aftakking van de Noorderhaven toe. Echter, eerder lag daar min of meer centraal een herberg 'met zijn toebehoren'. Onder die toebehoren vielen voor 1647 twee huizen annex 'hovingen', een loods en een 'ledige stede'. Ook stond daar een 'tuchthuijs' of 'gevanghuijs'. Dat veranderde na 1647 met de komst van een nieuwe herberg bij de brug. Delen van de oude herberg, zuidwaarts eveneens gelegen aan de Terp, werden verkocht of raakten in verval, terwijl de bijbehorende grond werd (her)bebouwd of opgesplitst onder de naastlegers. Welke gevolgen dat had voor de erven van huizen direct ten noorden van de Terp is nog een punt van nader onderzoek. Vast staat wel dat daarvoor de kaart van 1832, de eerste kadasterkaart, weinig houvast biedt.

Uitsnede kadasterkaart 1832 van het gebied ten noorden van de Terp in Wommels. In deze bijdrage staan de nummers 48 tot en met 51 centraal

Een voorganger van kadaster nr. 50

(een huis met een stede)

1611: Een huis met zijn toebehoren, waaronder een 'stede ende stakettinge', staande op pastoriegrond, belast met 7 st. grondpacht (inv. 44, fol. 62v).

Naastlegers: De kopers W, Ferck Duedes 'naestgehuijst' O.

Verkoper: **Claas Jouwis en His Dircks**, e.l.

Kopers: **Tiette Meijnses** mederechter over Hennaarderadeel en **Trijn Feijckes**, e.l. te Wommels.
Koopsom: 132 gg. en 14 st.

Aanvulling, toelichting:

- Als westelijke naastleger wordt koper Tiette Meynses genoemd en die was in 1611 eigenaar van het perceel op de hoek van de Noorderhaven met de Trekvaart (perceel 46, zie vorige bijdrage). Opmerkelijk in dit verband is dat niet perceel 47 als westelijke naastleger wordt vermeld.
- Ferck Duedes was eigenaar van de herberg op gebied tussen de Terp en de Noorderhaven.

(een oud huis, met de stede aande Terp)

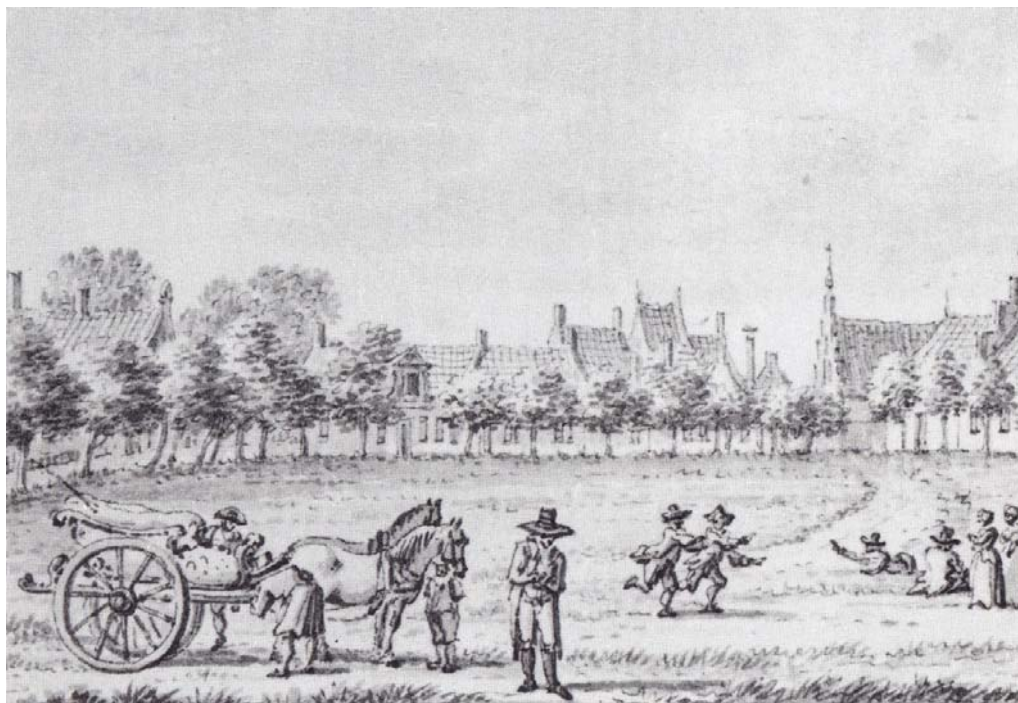
1612 (mei): Een 'olt ruinoir huijs met zijn toebehooren metten proufijtelijcke eigendom vande stede staande & gelegen binnen Wommels ande kerckbuiren op d' pastorie grondt vrij van ste[de] pacht (...) streckende de stede opt suijd vande voorscreven huijs tusschen de vercopers stekagie ende het pastorie terp zuijd daeraan tot aen Botke R[eymers steck ende opt Noorderendt van de vercopers steck zooveel (...) westwardts als t voors. huijs [aldaer] is staende ende zoo voorts uit noorden toe anden opvaardt, hebbende de vercopers aldaer enen vrije gangck' (inv. 44, fol. 195).

Naastlegers: De 'vercopers huijsinge' W, Ferck Duedes 'naestgehuijst' O.

Verkoper: **Tiette Meynsis** mederechter over Hennaarderadeel en **Trijn Feijckes**, e.l.

Kopers: **Govert Aates en Houck Hettes**, e.l. te Oosterend.

Koopsom: 74 gg.

In het midden de noordzijde van de Terp in Wommels omstreeks 1790, met links het 'Hemeltsje' en rechts de voorgevel van een kort nadien afgebroken secretaris-, grietmans- en koopmanshuis en helemaal rechts, dwars op het voorgaande huis, een tussengevel van Sminiastate (uitsnede van een van de drie tekeningen die J. Gardenier-Visscher uit Haarlem ca. 1790 maakte te Wommels; gravures van die tekeningen werden gemaakt door C.F. Bendorp)

Aanvulling, toelichting:

- Opvallend maar niet uitzonderlijk is dat de aftakking van de Noorderhaven naar de Terp niet als westelijke naastleger wordt vermeld.
- Omdat tussen het huis en de Terp een stede lag, zal dit huis ergens 'halverwege' de Terp en de Noorderhaven hebben gelegen. In ieder geval had het noordwaarts een eigen verbinding met die haven, toen nog 'opvaardt' geheten. Waar het hek van Botcke R(eymers?) moet worden gezocht, wordt niet duidelijk. Mogelijk betreft dat oostwaarts een hek om een stukje erf bij een 'camer' van de herberg.
- Aangaande Govert Ates en Houck Hettes heb ik nog geen nadere gegevens gevonden.
- Het gaat hier om een oud en geruïneerd huis, wat mogelijk maakt dat het huis werd afgebroken en werd vervangen door een nieuw huis.

Een mogelijk nieuw huis

1615a (sept 1615): **Ferck Doedes** te Wommels b.b. en c. op een huis te Rien tegen 'zeeckere huijs *ende* schuire staande binnen Wommels *inde* kerckbuiren' (20.9.1615; inv. 45, fol. 8v).

1615b (dec. 1615): Een 'huijs mit zijn toebehooren *ende* een schuijre staende binnen Wommels inden kerckbuijren, hebbende Tiete Meijnsis mederechter deser Grietenije ten westen *ende* Tako Douwis executoir *aldaer* ten oosten naestgehuijst (...) sampt een deel vande ledige plaetse, oostwaerts tot ant eijnde van het wterste vande voorscreven huijsinge streckende mede noordwardts nefkens het tuchthuijs gelegen, onder desen cope mede begrepen'. Onderschrift: Ferck Duedes te Wommels 'prostesteert *ende* desnoodts *verspiert* soo veel hem 't aengaet (...)'; maar ook: 'Gebleven op de proclamant volgens de coopbrieve *ende* respectieve wandelbrieve den 29 november anno 1615 *daeraff verschenen*' (inv. 45, fol. 10v).

Naastlegers: Tiete Meijnses W, het 'tuchthuijs' N, Take Douwes 'naestgehuijst' O, de Terp Z.

Verkoper: **Ferck Duedes**, d.i. een wandelkoop in ruil voor een huis in Rien.

B.b.c. (begeert bod en consent): **Rijmer Hommes** snijder te Rien.

Koopsom: wandelkoop.

Aanvulling, toelichting:

- Oostelijke naastleger Tako Douwes was executeur. Als herbergier was hij de opvolger van Ferck Doedes.
- Onder het huis viel een deel van een oostwaarts gelegen stede, met ten noorden daarvan een 'tuchthuijs' - dus vlakbij de 'waercamer' in de herberg, waar recht werd gesproken.
- 1616: Ferck Duedes verkoopt een huis te Rien (inv. 45, fol. 11v).
- 1618: Rijuerdt Douwes heeft 5 gg. tegoed uit het sterfhuis van Ferck Duedes (inv. 256, fol. 108).

1637: Een 'huijsinge, schuijere, vrije stede stede 't sampt hovinge, plantagie, stakettinge cum annexis' (inv. 46, fol. 276, actum 25.1.1637).

Naastlegers: (niet vermeld) W, Nanne Claes N, de verkopers O, de pastorije terp Z.

Verkoper: **Douwe Rijuerdts en Jetske Jans**, e.l.

Koper: **Mr. Hendrick Dircx**, chirurgijn te Wommels.

Koopsom: 390 gg. en 14 st.

Aanvulling, toelichting:

- Tussen 1615 en 1637 zit een gat van 22 jaar. De naastleger van 1615, herbergier en executeur Tako Douwes, is intussen overleden en zijn weduwe Jets Jans is hertrouwd met Douwe Riuerdts, de laatste een zoon van oud-herbergier Rijuerdt Douwes en Thijal Jochems. Ook Douwe Ruerdts is inmiddels oud-herbergier. Hij werd opgevolgd door Nanne Claesz, hierboven vermeld als noordelijke naastleger.
- 1637: Douwe Rijuerdts is 'schuldich vande cope van bargen' 42 gg. aan het sterfhuis van w. Broer Gosses en z. Jet Jelles Kingma (inv. 27, fol. 520 dd. 8.12.1637).
- In 1657 zijn Douwe Ruijts dorpsrechter te Wommels en zijn vrouw Jetske Jans 100 gg. schuldig aan Wijbbe Sioerts Meilema te Wommels; de schuld dateert van 1648 (inv. 61, fol. 186).

1641(3 feb.): Een 'huisinge, schuire, vrije stede sampt hovinge, plantagie *ende* stakettinge cum annexis', door verkopers van Douwe Ruerdts cum uxore gekocht (inv. 46, fol. 305).

Naastlegers: (niet vermeld W), Nanne Claes N, Douwe Ruerdts O, het pastorije terp Z.

Bewoners: **De kopers**.

Verkoper: **Mr. Hendrick Dircx** chirurgijn en **Trijntie Siuerdts**, e.l. te Wommels.

Kopers: **Andrijs Pijtters Stellingwerff** en **Antie Sijbrens**, e.l. te Wommels.

Koopsom: 430 gg. en 1 ducaton voor de verkoopster en 2 rijksdaalders voor twee kinderen.

Aanvulling, toelichting:

- Hoe de huizen of erven van naastlegers Nanne Claes en Douwe Ruerdts zich tot elkaar verhouden, moet nog verder worden onderzocht. Mijn voorlopige indruk is dat bij de herberg minimaal twee huizen behoorden, waarvan een bewoond door de komende en gaande herbergier. Nanne Claes volgde Douwe Ruerdts op als herbergier en werd zelf opgevolgd door Wijbe Jelles respect. Harmen Sytzes (volgt t.z.t.).
- Chirurgijn Hendrick Dircx en zijn vrouw Trijntje Siuerds (zie eervorige bijdrage) blijven mogelijk nog twee jaar in dit huis wonen. Ze verhuizen in 1643 naar een huis ten oosten van het Noord (volgt t.z.t.).
- Andries Pieters Stellingwerff, bel. 1627, tr. Antie Sibrants, ingekomen 23 aug. 1640 (lidm. Wo-Hi); 1626: Claes Oedsis te Wommels vs. Andries Pieters Stellingwerff op de Rijp voor zijn moeder Trijn Feijkes weduwe Petrus Stellingwerff, i.l. secretaris van Hennaarderadeel inzake 500 gg. 'ter cause van huijshuiren 1^e mej 1626 en 1627 verschenen en angenomen d'vs. schult te betalen' (inv. 45, fol. 272); 1657: Andrijs Pieters Stellingwerff te Harlingen en Harcke Jacobs te Kubaard zijn als 'omen' curatoren over de 16-jarige Hidde Haijes te Wommels (auth. akte 16 dd. 11-5-1657).

1641-1644: Andrijs Pijtters Stellingwerff cum uxore verkopen een huis aan **Harmen Sytses en Gretske Pijters** (volgt).

1644: Een 'huijsinge en schuijre, vrije steede sampt plantagie cum annexis' van Andries Pytters Stellingwerff cum uxore in koop verkregen 'welcke coopschat alsoo de *voorsreven* echteluiden copers ons *vercopers* door passering van genoechsamen reversael in *gelijcke* dato als dese hebben opgebracht voldaan en betaelt' (inv. 60, fol. 241v-245).

Naastlegers: (niet vermeld) W, 'ons vercopers van Wijbe Jelles gecofte huijsinge' N, Douwe Ruerdts O, de pastorieterp Z.

Bewoners: **De verkopers.**

Eervorige eigenaars: **Andries Pytters Stellingwerff cum uxore**

Verkopers: **Harmen Sytses en Gretske Pytters**, e.l. te Wommels.

Kopers: **Eelcke Jelles en Antie Mon(t)ses**, e.l. te Wommels.

Koopsom: 410 gg.

Aanvulling, toelichting:

- 1644: 'ons vercopers' Harmen Sytses en Gretske Pijters kochten in 1644 de naastliggende de herberg van Wijbe Jelles (zie *Klaaikluten* 2009/3:13). Wybe Jelles was in 1643 de opvolger van Nanne Claesz. Het erf van dat huis liep toen mogelijk westwaarts door tot de zuidelijke afsplitsing van de Noorderhaven.
- 1643: Gretske Pieters was eerder gehuwd met Hoitke Hoites, overleden op Britsaerd of Terpen. Jr. Sicco van Grovestins grietman van Hennaarderadeel is in 1643 curator over Hoitke Hoites, het weeskind van Hoite Gosses en Gretske Pijters. Harmen Sijtses wordt dan genoemd als 'stijpvader' van het weeskind (inv. 28 dd. 23.1.1643).
- Eelcke Jelles: dbel. 9.4.1648; lid 1657 met vrouw; hij ovl. juni 1672 (lidm. Wo-Hi). Hij en Antie Montses waren eerder eigenaar van een huis op het (Ald) Hiem. In een inventaris uit 1652 staat Eelcke Jelles te boek als schipper (inv. 29, fol.-/dd. 29.9.1652 [fiche 11]).

1644-1660: Voor deze periode ontbreken proklamatieakten.

Aanvulling, toelichting:

- Na de komst in 1647 van een nieuwe herberg bij de brug (zie *Klaaikluten* 2009/2:15 en 2009/3:20) raakte de oude herberg aan de noord-noordoostzijde van Terp in verval.

1666: Ontvanger **Wilhelmus Gerardus** en (vermoedelijk **Pieter**) **Jetses** zijn westelijke naastlegers van de oude de herberg (inv. 47, 201v, met tekstverlies).

Aanvulling, toelichting:

- 1654: Wilhelmo Gerardi is notaris en gehuwd met Gaatske Martens (in 1654 oud 42 j.), dochter en mede-erfgenaar van Marten Gerbens x Jouck Broers (de laatste later gehuwd met Schelte Jetses op Geins);

Gaatskes mede-erfgenamen zijn Gerben Martens te Wommels (40 j.) en Welmoed Martens (in't 37^e j.) huisvrouw van. Wopcke Doekes te Bolsward (inv. 29, dd. 29.3.1654 [fiche 16]).

- 1658: 'Willem Gerrits ende Symen looper voor haar diensten met advijs van Meester Gysbert Jacobs, t' sampt andere onkosten tot Wommels betaelt om de schuldenaers te spreeken 6-3-0' (BOL R17 134 en 137).¹

1674: Een 'huijs schuirre ende toebehorende steed'. Onderschrift: Hette Hettes verzoekt 'naest legers wegen' het niaar op de verkoop, vanwege een mandelig erf, en Hantie Jacobs te Witmarsum verzoekt het niaar 'bloets wegen vande originele Wilhelmius Gerardi' (inv. 47, fol. 243). Naastlegers: (niet vermeld) W, Hette Hettes (bakker) N, Gerloff Lolckes c.s. 'met de zijnen' O, pastorie terp Z.

Verkoper: De crediteuren van **Willem Gerrijts (d.i. Wilhelmus Gerardi x Jetske Pieters)**.

B.b. en c. (begeren bod en consent): Riemer Douwes, mr. snijder te Wommels.

Koper: niet duidelijk, mogelijk voornoemde **Pieter Jetses**, weduwnaar van Hiltie Meies (volgt).

Koopsom: 250 gg.

Aanvulling, toelichting:

- Over tweede niaarnemer Hantie Jacobs: belijdenis 1675, van Witmarsum 15.8.1675, lid 1679 met vrouw; Hantie Jacobs laat op 28.5.1676 een zontje dopen, genaamd Dirck. Hantie Jacobs van Wommels tr. Wo 3^e procl. Lutkewierum 23.4.1671 Jouwck Asges van Lutkewierum. (DTL-boeken Wo-Hi).
- Riemer Douwes is niet gevonden als verkoper. Hij woonde in 1664 en 1677 met zijn tweede vrouw Fed of Fedtje Feddes op het (Ald) Hiem en is daar waarschijnlijk ook overleden (zie *Klaaikluten* 2009/1:24).
- Niaarnemer en naastleger Hette Hettes was, behalve ontvanger, bakker in het Noord.
- Over oostelijke naastleger Gerloff Lokckes: belijdenis 7 apr 1661; lid 1661, 1686 met zijn vrouw, 1706 (lidm. Wo-Hi).
- 1674: Jetske Pieters, de vrouw van Wilhelmus Gerardi, koopt in 1674 een huis in het Noord van Antie Pijters (inv. 47, 248).

1675: Een 'huijsinge ende steede'. Onderschrift: **Pijter Jetses** protesteert tegen de verkoop, omdat er nog een betaling voor ingebrachte goederen moet plaatsvinden (inv. 47, fol. 257v).

Bewoner: niet vermeld.

Naastlegers: Hette Hettes O en W, de 'kerck buijren' Z.

Verkopers: **De erfgnamen van Hiltie Mevis**, 'versturven binnen Wommels'.

Koper: **Tieertie Hendricx wed. mr Jan Martens** tot Wommels.

Koopsom: 150 gg.

Aanvulling, toelichting:

- Pieter Jetses van Wommels tr. Wo 5.2.1660 Hiltje Meies van Wommels. Hij was eigenaar van een huis op het (Ald) Hiem en zegt daar in 1664 Grytie Meves wed. de huur op van een kamer (inv. 7, fol. 27v). Een Pieter Jetzes (deze?) tr. (2^e) Wo 18.5.1684 Tijtje Sjoerts van Wommels. Hiltje Meyes was eerder gehuwd met Lolcke Sipckes, ovl. in/voor 1648. Grootmoeder van de weeskinderen is dan Magdalena Jans, wed. Meye Jans, te Bolsward (inv. 29, fol. 172).
- Jan Martens (x Tieertie Hendricx) chirurgijn laat in de jaren 1658-1669 kinderen dopen.
- Tieertie Hendricks: ingekomen 6.9.1657, lid 1657, later vertrokken (lidm. Wo-Hi).

(*ten westen van kadaster nr. 51*)

1700: Een 'huisinge, hovinge cum annexis', bezwaard met 10 jaar huur Idske Andries cum soc. 'daer aen competerende' jaarlijks voor 9 gg. (inv. 48, fol. 346).

Naastlegers: Wed. Take Jansen (d.i. het latere 'Hemeltsje') W, (het erf van bakker) Anne Sijbrens N, diakoniehuis O, het kerkepad Z.

Bewoner-huurder: **Hendrik Driessen, Idske Andries cum soc.** 'daer aen competerende'.

Verkoper: **Andries van Aalst** executeur en **Riemcke Obbes**, e.l. te Wommels.

B.b. en c: Elbrigh Dirx wed. Romcke Lijckles te Sneek.

Niaarkoper 'van bloedswegen': **Reinske Jelles**, vrouw van **Rein van Heert**, te Bolsward.

Koopsom: 180 carg.

¹ Breuker, Ph.H., *It wurk fan Gysbert Japix* (2 dln, 3 banden). Leeuwarden 1989, p. 540.

Aanvulling, toelichting:

- Met als westelijke naastleger wed. Take Jansen, d.i. Grietje Douwes Rispens (zie op deze site Terp-noordwestzijde) en als zuidelijke naastleger 'het kerkepad' (lees: de Terp) hebben we hier twee aanwijzingen dat het huis in kwestie in 1700 het meest westelijke huis op de noordzijde van de Terp is. Opmerkelijk is dat nu niet 'nr. 46', maar 'nr. 47' als westelijke naastleger optreedt.
- Als oostelijke naastleger wordt voor het eerst een diaconiehuis vermeld.
- Naastleger Anne Sijbrens was bakker in het Noord, maar de grond achter zijn bakkerij liep mogelijk al in 1700, evenals in 1832 en latere tijden, door tot aan de westelijke aftakking van de Noorderhaven. Een andere mogelijkheid is dat het daar om een gang of een herverdeeld stuk grond gaat.
- Verkoper Andries van Aalst (x Riemcke Obbes) was tot ca. 1702 executeur en herbergier in de nieuwe herberg bij de brug (*Klaaikluten* 2009/3:18,19). Riemcke Obbes had in 1676 drie kinderen bij haar eerste man Jelle Wijbes. Haar voorzonen Pieter en Obbe Jelles worden in 1676 niet genoemd en zijn dan waarschijnlijk niet meer in leven. Curator ad lites over dochter Rinske Jelles is in 1676 haar oom Bauke Obbes (auth. Hennaarderadeel, akte 107 d.d. 15.6.1679, zie ook akte 137 d.d. 24.5.1676).
- Rinske Jelles (Leenstra) van Wommels, dochter van oud-herbergier Jelle Wijbes en Riemcke Obbes, tr. Kubaard-Waaxens 27.1.1689 Rein van Heerd van Wommels. Hij laat op 24.2.1689 te Wommels een zoon Obbe dopen. Het echtpaar doet daar belijdenis op 24.4.1692. Later wonen Rein en Rinske in Bolsward en Leeuwarden (volgt).

1706: 'Zekere 'huisinge en hovinge cum annexis', 12 mei 1706 vrij van huur (inv. 49, fol. 68).

Naastlegers: (de grond van) ontvanger Hette Hettes W en N, de diaconie O, 'het gemene padt' Z.

Bewoners: **Johannes Pijlters en Jeltie Johannes**, e.l.

Verkopers: **Rinske Jelles en Rein van Heert**, e.l. te Leeuwarden.

B. b. en c.: **De bewoners**.

Niaarkoper: **Hette Hettes**, naastleger en ontvanger van Wommels.

Opm.: Bewoner Johannes Pieters gaat akkoord.

Koopsom: 190 carg., 11 st. en 8 penningen, te betalen in vier termijnen t/m mei 1710.

Aanvulling, toelichting:

- Hette Hettes was een neef van Rinske Jelles (auth. Henn. akte 137 d.d. 24.5.1676).

1712: Een huis vrij van grondpacht, belast met het quotetele onderhoud van de haven (inv. 49, fol. 151v).

Naastlegers: Niet vermeld.

Bewoners. **De kopers**.

Verkopers: Ontvanger **Hette Hettes en Geertie Matijssen**, e.l. te Wommels.

Kopers: **Dirk Dirksen** metselaar en **Antie Douwes**, e.l.

Koopsom: 180 carg.

Aanvulling, toelichting:

- Koper Dirk Dirksen is Dirk Lobberonk of Lubronk, afkomstig van Franeker (zie ook *Klaaikluten*, bijdrage nr. 263 (2008/1), nr. 271 (2008/2) en nr. 291 (2009/2)).
- Hette Hettes x Gertie: lid 1706, ontvanger; Hette Hettema x Geertie Mathysens: lid 1721, buiten de buurt, bijzitter; Gertie Martens: ingekomen 28.8.1643 'meid van de predikant'; Geertie Mathysen: bel. 12 aug 1666 (lidm. Wo-Hi).
- Hette Hettes en Geertie Mathijsdr. wonen in 1668 in Oosterend. Ze doen in dat jaar een bod op de bakkerij in het Noord (inv. 47, fol. 211).
- 1715-1720: Dirk Dirksen is naastleger van de voormalige herberg (inv. 49, fol. 175 en 215). Omdat er sprake is van een mandelig hek, zal het erf achter het huis van Dirk Dirksen (Lubbronk) gegrensd hebben aan (wat er was overgebleven van) het erf van voorheen de herberg (volgt; inv. 49, fol. 175 en 215).
- 1721, 1734: Dirk Dirksen en Antje Douwes: lid 1721 en 1734, hij assistent (lidm. Wo-Hi).
- 1738: Dirk Dirks, 'adsistent van Hennaarderadeel' en zijn vrouw Antje Douwes zijn voor geleend geld 100 carg. schuldig aan Baukjen Sijbrens weduwe Louw Feddes te Spannum; onderpand o.a. 'onze eijgen huizinge en hovinge cum annexis tot Wommels' (inv. 66, fol. 175).

1742: Antje Douwes wed. Dirk Dirks en Geertje Dirks als erfgename van haar vader wonende te Wommels moeten hun huis verkopen om een schuld van 'geleverde winkelwaaren' à 190 carg. af te betalen aan Froukjen Martens wed. Jan Pijlters en Mayke Steenkist 'oude bejaarde vrijster'

te Franeker. De schuld wordt vermindert tot 60 carg. voor Antje en 30 carg. voor Geertje (inv. 66, fol. 191).

1743: Een 'huizinge en hovinge cum annexis' vrij van grondpacht en huur. De verkoopsters zijn elk voor de helft eigenaar (prokl./inv. 50, fol. 187).

Naastlegers: De haven W, (het erf van) Johannes Teekles N, de diaconie O, de Terp Z.

Bewoner: **De verkoopster.**

Verkoper: **Antje Douwes wed. Dirk Lubronk** en **Geertje Dirks** (Lubbronk) met haar man Dirck Hendricks.

Koper: **Doutjen Feddriks wed. Paulus Rijkles**, te Wommels.

Koopsom: 150 gg.

Aanvulling, toelichting:

- Met noordelijke naastleger Johannes Teekles zal zijn bedoeld Johannes Teekles/Takles Timersma of Tiemersma, in 1741 schipper en koper van wat resteerde van de oude herberg (inv. 50, fol. 167).
- Paulus Rijkclis van Wommels tr Tzum (ondertr. Wo 3.3 1715) Doutzen Feddriks van Tzum.

1768: Een 'huis, erve en tuintie', vrij van grondpacht, maar tot mei 1769 belast met huur 'Pieter Pieters competerende'. De koper moet op taxatie de tilbare goederen overnemen (inv. 52, fol. 28).

Naastlegers: (niet vermeld) W, de 'have' en Ynte Broers N, diaconie O, 'het Terp' Z.

Bewoner: **Pieter Pieters.**

Verkoper: **Doedtie (Paulusdr.) Mennema/Minnema**, huisvrouw van **Andries Smervelt** comisaris der Leeuwarder trekschepen, voor $\frac{3}{4}$ en voors. Andries Smervelt voor $\frac{1}{4}$.

Kopers: **Riske en Rentie Jans** ieder voor de helft

Koopsom: 425 carg.

Aanvulling, toelichting:

- Mogelijk werd het huis opgesplitst in twee kamers. Een jaar later wordt (een deel van?) dit huis alsnog aan Riske en Rentie Jans verkocht (volgt).
- 1734: Andries Schmerfeld: lid 1734, 'lyfknecht' v. Sminia'; later vertr. naar Makkum (lidm. Wo-Hi).
- Andries Schmerfeld van Wommels tr. Wo 26.7.1746 Doetje Paulus Minnema; 1749: Minnema, Doedje wel in staat'; gezin: 1; aanslag: 19-4-0 (Qk).
- 1759: Andries Schmerfeld en Doetje Meijnema e.l. te Wommels lenen 800 carg. aan Cornelis Meintes Thorenstra en Ymktien Clases Staastra, e.l. te Itens, die daarvoor in onderpand geven: 'onse agste part in een plaats tot Ytens en onse huisinge aldaar' (inv. 67, fol. 146).
- Koper Pieter Pieters was koopman en schipper (volgt).

1765: Bij Reëelkohier nr. 82(?), eigenaars **Andries Schmerfeld cum uxore**, behoren op het kerkhof te Wommels de graven Rij 1, nrs. 1-5 (Grafboek Wommels 1765).

1769: Een 'huis, erve en tuintie', tot mei 1769 belast met huur te betalen aan **Andries Smervelt**, commies der Leeuwarder trekschepen (inv. 52, fol. 41).

Naastlegers: De 'Haave' en Ynte Broers [W en] N, de diakonie O, het Terp Z.

Bewoner: Koper **Pieter Pieters.**

Verkopers: $\frac{1}{2}$ **Rentie Jans** schipper te Wommels en $\frac{1}{2}$ **Riske Jans** koopman te Oosterend.

Koper: **Pieter Pieters (x Sydske/Sytske Taedes)** koopman te Wommels.

Koopsom: 523 carg.

Aanvulling, toelichting:

- Pieter Pieters van Winsum tr. Kubaard 15.1.1764 Sijtske Taedes van Kubaard.
- 1780: Pieter Pieters, schipper te Wommels, is schuldig aan Rentie Jans 'medeschipper aldaar 1000 carg. herkomende wegens coop van een halve snik en veer varende van Wommels op Leeuwaarden, Franeker en Sneek en vice versa (...) behorende de wederhelfte aan voornoemde crediteur' (inv. 68, fol. 108).
- 1784/1785 (4 maart): Snikschipper Pieter Pieters en Sijdske Taedes, e.l. te Wommels zijn 145 carg. schuldig aan Cornelis Sijtses koopman te Leeuwarden 'ter sake van geleverd meel tot ons genoeg ontvangen, met intresse per 15 juli 1784' (inv. 68, fol. 172v).

(een huis met een winkel)

1785: Pijtter Pijtters, schipper van Wommels op Leeuwarden, Franeker en Sneek, is voor geleend geld 700 carg. schuldig aan oud-bakker Tjebbe Teijes en Trijntie Pijtters, e.l. te Wommels (voorheen bakker op de Kaatsebaan). Als onderpand dient: 'speciaal mijne huisinge cum annexis tot Wommels met winkel waren en inboel' (inv. 68, fol. 176 dd. 5.5.1785).

Aanvulling, toelichting:

- 1785 (14 maart): Pieter Pieters schipper te Wommels op Leeuwarden, Franeker en Sneek en vice versa is 300 carg. schuldig aan Johannes Jans te Bolsward voor geleend geld, ontvangen in maart 1781 (inv. 68, fol. 173).
- 1785 (9 sept.): Pieter Pijtters en Sijtske Taedes e.l. te Wommels zijn voor geleend geld 300 carg. schuldig aan Auke Taedes en Antie Doekes, e.l. mede te Wommels (inv. 68, fol. 175 dd. 9.4.1785).
- 1785: Riemer Pieters 'schipper thans te Wommels [daar bel. 1775, in 1781 naar Oosterend] is schuldig aan Pieter Pieters coopman te Wommels 717 carg. 10 strs. onder cortinge van hondert vijfftien gl. 10 strs. ter saake coop van een halve veer en snik met zijn zeil en treil, kloeten, dekkleden en annexen pro quota, varende van Wommels op Leeuwaarden, Franeker, Sneek en vv. en waar van de wederhelfte behoort aan Jan Pieters, schipper en coopman te Wommels', met alle lasten voor de koper 'speciaal vier silvere ducacons aan de armestaat van Wommels' (inv. 68, fol. 181v).

1785: 'Secr. Van der Kolk praesenteert publieck by Strykgeld te verkopen: op Maandag den 6 Juny 1785 's Namiddags om één Uur in de Herberg te Wommels;
I. Een halve VEER en SNIK met zyn ZEIL en TREIL varende van Wommels op Leeuwarden, Franeker en Sneek en vice versa.
II. Een HUIS, ERVE en TUINTIE in de Buuren te Wommels by de Noorder Haven zeer gelegen aan de Vaart, waarin met veel succes lange Jaren Neering is gedaan' (adv. LC 25.5.1785).

1785: 'Secretaris VAN DER KOLK praesenteert op Maandag den 13 Juny 1785 's Morgens om 9 Uur by BOELGOED ten Huise van *Pieter Pieters* te Wommels te verkopen: Linnen, Wollen, Bedden, Koper, Tin, Zilver en Goudt, Porcelein en verdere Huisgeraden' (adv. LC 11.6.1785).

1786: Een 'huis, erve en tuintie, vrij van grondpacht en mei 1786 vrij van huur, met onderhoud van 'straat, wal, rioel en verdere servituten' (inv. 53, fol. 159v).

Naastliger: De haven en Ynte Broers N en W, de diakonije O, de Terp Z.

Verkoper: **Pieter Pieters**, koopman te Wommels.

Koper: **Reindert Hendrix** 'ordinaris adsistent' van Hennaarderadeel.

Koopsom: 350 gg. en 14 st.

1794: Een huis, erf en tuintje, vrij van grondpacht, op mei 1786 vrij van huur. De bewoner is 490 carg. schuldig aan Pieter Pieters koopman te Wommels voor de koop van dit huis (inv. 69, fol. 83).

Naastlegers: (niet vermeld) W, 'de Have' en Ynte Broers N, de diaconie O, 'het Terp' Z.

Bewoner: **Reinder Hendriks** 'ordinaris adsistent' van Hennaarderadeel.

Aanvulling, toelichting:

- 1784: Reinder Hendriks en Trijntje Douwes, bel. 9.5.1784 en lidmaten 1810 en 1835.
- 1796: Reindert Hendrix is hovenier te Wommels (inv. 19, fol. g.n./d.d. 5.4.1796).
- 1811: Reinder Hendriks te Wommels wordt dd. 3.7.1811 als aangever vermeld met als beroep 'hovenier'.

Aanvulling, toelichting:

- Betreffend huis werd in tweeën bewoond, met voor elk deel een eigen schoorsteen.

(kadaster nr. 50)

1803: Een huis en erf cum annexis, w.o. graven op het kerkhof; belast met een huur van 22 carg. per jaar, tot mei 1814 de kopers daarvan competerend (inv. 54, fol. 159v/160).

Naastlegers: Hendrik Yntes cum uxore W, de armvoogdij O, de 'gemene straat' Z en N.

Bewoner: **De koper** (volgt).

Verkopers: **Reinder Hendriks** (Woudstra, na 1811) en **Trijntje Douwes**, e.l. te Wommels.

B.b.en c.: Folkert Reinders en Dieuwke Douwes, e.l. te Wommels.

Koper, *niaarnemer*: **Hendrik Yntes**.

Koopsom: 525 carg.

Aanvulling, toelichting:

- Voor het eerst is hier sprake van een '(al)gemene straat' ten zuiden *en noorden*. Mogelijk wordt met het laatste bedoeld een steeg tussen de percelen 54 en 55 op de kaart van 1832.
- 1826: Overleden Wommels 22.9.1826 in huis no. 10 Trijntje Douwes de Wit, oud 72 jaar, huisvrouw van Reinder Hendriks Woudstra, arbeider (zij geboren te Dronrijp, dochter van w. Douwe Pieters de Wit en w. Antje Feijes).

Specieboek nr. 75, aantal schoorstenen 2

1796-1800: Reinder Hendrix, vrij van hoofdgeld.
1801: Reindert Hendrix, Douwe Lubbrink 'vrijgesel geweest'.
1802: Reinder Hendriks, Douwe Lubbring (sic).
1803: Reinder Hendriks, D.D. Lubbrink naar na Leeuwarden, 'nu ledig en de schoorsteen toe'.
1804: Reinder Hendriks vertrokken naar nr. 81, nu 'W.Wiarda vrou' van Kubaard en Willem Lammerts, geen schoorsteen.
1805: 'W. Wiarda vrou', Willem Lammerts.

Kadaster nr. 48 en nr. 49

Specieboek nr. 76, aantal schoorstenen 1½

1796: Hijltie Gerrits is vertrokken naar nr. 43, nu Been Gerrits van nr. 65 'vrij van hoofdgeld' (NB: ook een Been Gerrits 'vrij van hoofdgeld' op nr. 41).
1797: Berent Gerrits van nr. 65 naar nr. 76 (en Been Gerrits 'vrij van hoofdgeld' op nr. 41).
1798-1799: Been Gerrits op nr. 76 (en op nr. 41).
1801: Been Geerts is vertrokken naar Groningen, nu Hendrik Yntes 'vrijgesel geweest'.
1802: Hendrik Yntes.
1803: Hendrik Yntes.
1804: Hendrik Yntes.
1805: Hendrik Yntes.

1800: Een 'deftige huisinge en bleekveld cum annexis', vrij van grondpacht en na 12 mei 1800 vrij van huur, belast met het onderhoud van 'stekken, straten, voorts met actien lasten profijten servituten en gerechtigheden als van ouds genaamt en ongenaamt sonder enige reserve' (inv. 54, fol. 165v).

Naastlegers: Jan Pieters W, Sjoerd Harings N, Ynte Broers wed. O, 't gemene padt off kercke terp' Z.

Bewoners: **Beern Geerts** c.s.

Verkoper: **Pieter Tjebbes** te Rauwerd.

Koper: **Tettie Gerrits (Tijmersma) wed. Ynte Broers Kingma** te Wommels, naastleger.

Koopsom: 571 carg. en 5 st.

Aanvulling, toelichting:

- Beern Geerts x Geeske Jacobs: belijdenis 28.4.1793, zij vertrokken 19.5.1803 (lidm. Wo-Hi).
- Westelijke naastleger Jan Pieters woonde op de hoek Trekvaart-Noorderhaven (zie de vorige bijdrage op deze site).
- Noordelijke naastleger Sjoerd Harings is Sjoerd Harings Ruerda of Ruurda. Hij was bakker in het Noord. Het erf achter zijn bakkerij liep door tot de zuidtak van de Noorderhaven, zoals aangegeven op de kadastrakaart van 1832.
- Pieter Tjibbes van Wommels tr. 1^e Rauwerd 29.5.1768 Bauckie Arends van Rauwerd en 2^e Rauwerd 8.7.1792 Aaltje Karels Rave, ook van Rauwerd; ovl. Rauwerderhem 13.11.1826 Pieter Tjibbes Hania, oud 82 jaar, geboren te Wommels, man van Aaltje Karels Rave, zoon van (bakker) Tjibbe Teijes en Trijntje Pieters, beiden overleden.

- Ynte Broers Kingma tr. 1^e Wo 10.10.1756 Wikjen Anes van Wommels, tr. 2^e Wo 1.4.1770 Tettje Gerrits (Tiemersma) van Wommels.
- Ynte Broers was in 1793 winkelier: 'Aan Ynte Broers voor 'kledingen', geleverd aan Siebrig Jans' 4 – 3 – 0' (inv. 33, fol. g.n. [fiche 11]). En dat was in 1795 zijn weduwe ook: 'Betaald aan de weduwe van Ynte Broers voor 'winkelwaren' 24 – 9 – 2 (inv. 33, fol. g.n. [fiche 11]).
- 1813 (5 dec.): Overleden Wommels Tetje Gerrits Tijmersma, oud 70 jaar, weduwe van Ynte Broers Kingma. Zij overleed in huis no. 40 (in 1832 aan de westkant van de Terp).

1803: Hendrik Yntes cum uxore (d.i. **Aafke Noordenbos**) worden vermeld als westelijke naastleger van kadaster nr. 50 in 1832 (zie boven inv. 54, fol. 261).

Aanvulling, toelichting:

- 1810: Hendrik Yntes, mr. timmerman te Wommels vraagt Tjalling Ypes cum uxore te Wommels om daar de door hun gebruikte kamer cum annexis per mei 1810 in vrijdom te verlaten (inv. 33, fol. 19v).
- 1825: Overleden op 17.9.1825 in huis nr. 3 Aafke Ulbes Noordenbos, oud 49 jaar, huisvrouw van Hendrik Yntes Kingma.

Kadaster nr. 48, nr. 49 en nr. 50

1832: Hendrik Yntes Kingma, timmerman, is eigenaar van:

1. Huis, perceel nr. **48**, legger nr. 151, groot 63 m² (Van der Vaart en Talsma 1994:53).
2. Huis (winkel?), perceel nr. **49**, legger nr. 151, grootte 36 m² (idem).
3. Schuur, perceel nr. **50**, legger 151, groot 126 m² (idem).

Het diaconiehuys (kadaster nr. 51)

Eerst in 1700 is voor dit perceel sprake van een diaconiehuys. Daarachter lag een 'stede', waarschijnlijk een binnenplaats die behoorde bij de herberg van de herbergiers Ferck Duedes, resp. Tako Douwes, resp. Douwe Ruerdts (zie bij 1611, 1641, 1637 en 1644). Waar de poort of toegang tot die stede lag, is niet duidelijk. Mogelijk was dat, gegeven de onderstaande naastlegers, één perceel verder oostwaarts. Daar vonden tussen 1650 en 1700, na de bouw in 1647 van een nieuwe herberg bij de brug, diverse veranderingen plaats. Onderstaande personen zijn niet als kopers of verkopers van dit huis gevonden, wat kan betekenen dat het huis al vóór 1700 al een diaconiehuys was.

1612: Botcke Reymers is naastleger van het voorgaande huis (zie boven).

1638: Rompcke Sijbrens is zuidelijke naastleger van Sacharias Ewouts' huis bij de herberg (inv. 46, fol. 288v).

Aanvulling, toelichting:

- Romcke Sybrens/Sybrands komt in 1642 voor als noordelijke naastleger van de herberg (inv. 60, fol. 188v), maar in 1643 is hij weer zuidelijke naastleger (inv. 60, fol. g.n. [fiche 6, 4^e rij]). Echter, in dat jaar is hij ook noordoostelijke naastleger (inv. 46, fol. 325). Mogelijk gaat het hier om verschillende huizen of 'camers' vallend onder het herbergcomplex.

1643: Aucke Buwes is zuidelijke naastleger van een huis bij de herberg (volg t.z.t.).

Aanvulling, toelichting:

- Aucke Bouwes: ingekomen 3.9.1648 met vrouw ; lid 1657 met vrouw ; hij overleden, zij vertrokken (lidm. Wo-Hi).

1674: Gerloff Lolckes cum suis is oostelijke naastleger van voorgaande huis (zie boven).

Aanvulling, toelichting:

- Gerlef/Gerlof Lolckes: bel. 7.4.1661; lid 1679, bel. 1686, met zijn vrouw; lid 1706 (lidm. Wo-Hi).

1706-1784: Een diakoniehuis is oostelijke naastleger van het voorgaande huis (zie boven) en westelijke naastleger van het volgende huis (in 1715: inv. 49, fol. 175; in 1720: inv. 49, fol. 215). Bewoner, in 1720 en 1725: **Antie Rijkles (wed.)**.

Aanvulling, toelichting:

- Antie Rijkles: lid 1706 wed., lid 1721 wed. (lidm. Wo-Hi). Antie Rijkles was weduwe en werd mogelijk genoemd naar haar man. Vgl.: Ryckele Oetzes x Antie Douwes: van Augustinusga 25 juli 1686; lidm. Wo-Hi). In 1707 is Antie Rijkles één van de drie bewoners van een huis ten noorden van de bakkerij in het Noord (volgt t.z.t.).
- 1720: Antie Rijkles wordt vermeld als westelijke naastleger van voorheen de herberg.
- 1725: Naastleger 'de diakonije huijsenge bij Antie Rijkles bewoont' (inv. 50, fol. 33).

(vermoedelijk) speciekohier nr. 73, aantal schoorstenen 2

1796-1799: Hessel Durks 'geniet onderhoud'; Durk Jesses 'vrij van hoofdgeld'. 1798: Hessel Durks 'word onderhouden'; Durk Hessels. 1797: Hessel Durks 'geniet onderhoud'; Durk Jesses 'vrij van hoofdgeld'. 1798: Hessel Durks 'word onderhouden'; Durk Hessels. 1799: Hessel Durks 'wort onderhouden'; Durk Jesses. 1800: Hessel Durks 'is doot', nu Siebolt Sjoerds 'vrijgesel'; Durk Jesse 'is doot, nu de weduwe'. 1801: Siebren Sjoerds is vertrokken naar Cubaard, nu de wed. van Sent Johans; Durk Jesses weduwe. 1802-1805: de wed. van Sint Johans; Durk Jisses weduwe.

1803: De 'diaconie' is westelijk naastleger van het volgende huis (kadaster nr. 52 in 1832).

1832: Huis perceel nr. 51, legger nr. 53, grootte 70 m² (Van der Vaart en Talsma 1994:53). Eigenaar: **De diaconie** van Wommels.

De Terp als zuidelijke naastleger

De hierboven behandelde huizen hebben gemeen dat ze de Terp als zuidelijke naastleger hebben. Over de noordelijke naastlegers valt voorlopig weinig te zeggen – eerst moet het overige gebied tussen de Terp en de Noorderhaven verder in kaart worden gebracht –, maar voor de westelijke naastleger ligt dat anders. In 1611, 1612 en 1615 heeft (de voorganger van) perceel 50 als westelijke naastleger Tiette Meynses (lees: nr. 46, zie de vorige bijdrage) en in 1700 de weduwe van Take Jansen (lees: nr. 47, zie de eerdere bijdrage). Dat is opmerkelijk, want het zou kunnen betekenen dat de rooilijn van nr. 50 tussen 1615 en 1700 naar het zuiden is opgeschoven. Dat zou dan ook kunnen verklaren waarom de kaart van 1832 daar een knik laat zien, maar in 1800 duikt Jan Pieters - en dat is weer nr. 46 (zie vorige bijdrage) - als westelijke naastleger op. Mogelijk was (ook) dit een huis dat eerst georiënteerd was op het water, hier de Noorderhaven, en later op de Terp.

Een ander gegeven is dat begin 17^e eeuw voor perceel 50 zeven stuivers grondpacht moest worden betaald, wat erop duidt dat het huis met toebehoren oorspronkelijk deel heeft uitgemaakt van een groter stuk grond, te weten een perceel waarvoor (minimaal) veertien stuivers grondpacht diende te worden betaald (zie vorige bijdragen). Echter, in welke richting dat grotere perceel in dat geval gezocht moet worden is nog onduidelijk. Een belangrijke stap om daarin meer inzicht te krijgen is een reconstructie van het uiteenvallen van de eerder vermelde oude herberg. In mijn volgende bijdrage ga ik verder met die herberg.